

Enige gegevens over het voedsel van de Kerkuil

Pierre Mannaert

Inleiding

In het kader van de zoogdierinventarisatie Oost-Vlaanderen was ik in de gelegenheid de braakbalgegevens te verwerken afkomstig van vier verschillende kerken namelijk Aalst, Meldert, Herdersem, Moerzeke. Aan de hand van braakballenanalyse was het mogelijk de inventaris op te maken van de kleine zoogdieren per gebied (tabel 1).

De kerken bevinden zich in vier verschillende jachtbiotopen van de Kerkuil. De Kerkuil zoekt als jachtgebied vooral open stukken op, in Herdersem vormen de weiden en akkers langs de Denderloop het jachtgebied van de uil, Meldert met de kraaivelden en omgeving Kravaalbos, Moerzeke met de Scheldepolders, Aalst als stadskern enige ruige stukken en tuinen buiten de stad.

Resultaten

Een kort overzicht per soort zoals vermeld in tabel 1.

Bosspitsmuis

Is goed vertegenwoordigd in de braakballen van de Kerkuil, doch in tegenstelling met vele andere streken in België (Van der Straeten E. & Asselberg R.H. 1973), is de soort minder talrijk dan de Huispitsmuis (*Crocidura russula*) in de braakballen van de Kerkuil.

Te Moerzeke was zelfs 51 % van de prooidieren Bosspitsmuizen terwijl de Huispitsmuis in de braakballen ontbrak!

Dwergspitsmuis

Wordt weinig in braakballen aangetroffen, waarschijnlijk door de geringe grootte vaak over het hoofd gezien (Husson, A.M. 1962). Op de vier verzamelplaatsen werden 17 schedelresten van de Dwergspitsmuis gevonden.

Waterspitsmuis

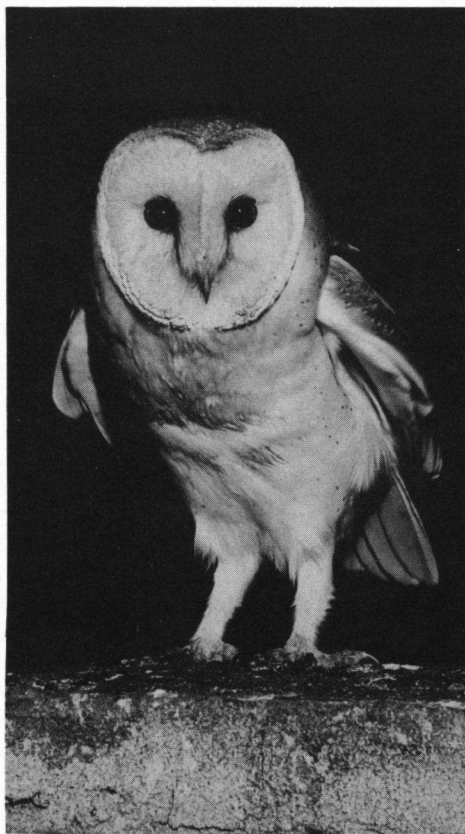
Alleen te Meldert in de braakballen aangetroffen (0,46%), het Belgisch gemiddelde bedraagt 1,40%. (Asselberg, R.H. 1971).

Huispitsmuis

Van de Soricidae (Spitsmuizen) het talrijkst na de Bosspitsmuis. Deze soort komt algemeen voor, in totaal werd op de verzamelplaatsen 133 resten gevonden (9,34%).

Veldspitsmuis

Deze soort is, zoals bijna overal in België

De inhoud van de braakballen van de Kerkuil kan ons gegevens verschaffen over het voorkomen van sommige zoogdiersoorten in bepaalde streken.
Foto: Jos Jaspers.

(uitgezonderd in Lotharingen), uiterst zwak vertegenwoordigd in de braakbalgegevens. Alleen in de braakballen afkomstig van Meldert en Moerzeke aangetroffen.

Rosse Woelmuis

De Rosse Woelmuis is een echt bosdier daarvoor weinig in braakballen van Kerkuil en Ransuil (*Asio otus*). In Meldert vormt deze prooi (0,93%), waarschijnlijk jaagt de Kerkuil soms in de omgeving van het Kravaalbos.

Ondergrondse Woelmuis

Ten gevolge van de ondergrondse levenswijze van deze soort is ze toch goed vertegenwoordigd in het menu van de Ransuil, iets minder talrijk bij de Kerkuil. Werd als prooi niet vastgesteld te Moerzeke (Scheldepolder).

Veldmuis

Iets talrijker dan de Ondergrondse Woelmuis, blijkt op sommige plaatsen erg zeldzaam te zijn, in de Schelde-Denderpolders blijkt de soort nog goed vertegenwoordigd te zijn, te Moerzeke 12,65% te Aalst 11,70%.

Aardmuis

Vormt steeds het belangrijkste aandeel van de Microtidae in de braakballen van Ransuil en Kerkuil (bij Ransuilen zijn Aardmuizen vaak de belangrijkste prooidieren). Te Aalst vormde de Aardmuis een belangrijk prooidier voor de Kerkuil 34,04%! Tijdens de winter 1980-81 bleek uit braakballen afkomstig van een roestplaats van Ransuilen dat bijna overwegend Huismussen (*Passer domesticus*) en Aardmuizen (*Microtus agrestis*) werden geslagen. Deze roestplaats was eveneens te Aalst, of de Ransuilen en Kerkuil in het zelfde biotoop jaagden is niet zeker.

Dwergmuis

Alhoewel een algemeen verspreide soort welke regelmatig in braakballen wordt aangetroffen, toch niet talrijk in het onderzochte gebied.

Op een totaal van 648 kerkuilprooidieren geslagen te Meldert, bleek de Dwergmuis maar 2,16% in de braakballen aanwezig te zijn.

Tabel 1. Aantallen (n) en in procenten (%).

PLAATS	AALST		MELDELT		HERDERSEM		MOERZEKE			
	A	%	A	%	A	%	A	%	AT	PT
PROOIDIEREN										
Bosspitsmuis	13	13,83	238	36,73	136	26,36	85	51,20	472	33,15
Dwergspitsmuis	1	1,06	8	1,23	7	1,36	1	0,60	17	1,19
Waterspitsmuis	/	/	3	0,46	/	/	/	/	3	0,21
Huisspitsmuis	12	12,77	57	8,80	64	12,40	/	/	133	9,34
Veldspitsmuis	/	/	8	1,23	/	/	6	3,61	14	0,98
Rosse Woelmuis	/	/	6	0,93	2	0,39	/	/	8	0,56
Ondergr. Woelmuis	7	7,45	32	4,94	28	5,43	/	/	67	4,71
Veldmuis	11	11,70	34	5,25	7	1,36	21	12,65	73	5,13
Aardmuis	32	34,04	202	31,17	149	28,88	48	28,92	431	30,27
Dwergmuis	3	3,19	14	2,16	3	0,58	/	/	20	1,40
Bosmuis	6	6,38	9	1,39	11	2,13	3	1,81	29	2,04
Bruine/Zwarte/Woelrat	3+4	4,26	10	1,54	3+10	1,94	1+1+	0,60 0,60	4+24	2,25
Huismuis	2	2,13	8	1,23	9	1,74	/	/	19	1,33
Aves	/	/	18	2,78	82	15,89	/	/	100	7,02
Kevers	/	/	1	0,15	5	0,97	/	/	6	0,42
totaal aantal	94	6,60	648	45,51	516	36,24	166	11,66	1424	+ + +

In het onderzochte gebied werd de Bosmuis als buit van de Kerkuil minder vastgesteld dan werd verwacht. Bosmuis, Bosjes van Poot, 's-Gravenhage, 29 mei 1982.

Foto: Henk Harmsen.

Bosmuis

Bleek in het onderzochte gebied niet zo talrijk te zijn als verwacht, op een totaal van 1424 prooidieren werden er slechts 29 Bosmuizen aangetroffen, volgens Husson (1962) is de Bosmuis in de Benelux-landen één van de meest algemeen voorkomende kleine zoogdieren.

Bruine Rat

Deze soort welke zeer talrijk voorkomt in Schelde en Denderpolders werd in het onderzochte gebied ook in braakballen van Kerkuilen aangetroffen. Alhoewel grote prooidieren zelden worden aangetroffen in braakballen, vormt de Bruine Rat 4,26% van het kerkuilmenu te Aalst. Mogelijk worden Bruine Ratten soms geslagen in de nabijheid van graanlosplaatsen langs de Dender. Uit eigen onderzoek bleek dat deze graanstapel en losplaatsen een grote aantrekkingskracht vormen voor prooivogels welke worden aange trokken door de massa cultuurvolgers zoals: Huismuizen, Ratten, Huismussen en dergelijke.

Zwarte Rat

Deze soort blijkt uiterst zeldzaam te worden voor de streek, en blijkt op vele plaatsen verdwenen te zijn. Alleen te Aalst en te Moerzeke aangetroffen in braakballen. Te Aalst waarschijnlijk nog te vinden in graanverwerkende bedrijven langs Dender, te Moerzeke ging het waarschijnlijk om een prooirest in een oude braakbal.

Woelrat

Deze soort komt vrij talrijk voor in de Denderpolders, Woelratten zijn aan vochtige biotopen gebonden. Geslagen door de Kerkuil te Herdersem (Denderpolders) en te Moerzeke (Scheldepolders).

Huismuis

Uit tabel 1 blijkt dat Huismuizen maar weinig worden geslagen door Kerkuil, niettegenstaande deze soort zeer talrijk voorkomt in het onderzochte gebied. Huismuizen leven voornamelijk binnen woningen zodat ze geen gemakkelijke prooi vormen voor uilen. Alhoewel de Huismuis talrijk wordt verwacht te Aalst (stadskern) komt ze maar voor 2,13% voor in het kerkuilmenu.

Vogels

Een uitzonderlijk groot aantal werd in braak-

ballen gevonden te Herdersem voor 15,89%! Wat betekent dat er zo maar liefst 82 vogels werden geslagen.

Besluit

De Kerkuil slaat zowat alle soorten kleine zoogdieren die in zijn biotoop voorkomen, met een voorkeur voor de Soricidae of Spitsmuizen. Vogels vormen slechts een aanvulling van zijn normaal voedsel. Ook blijkt het voedsel van de Kerkuil van plaats tot plaats te verschillen, de oorzaak hiervan ligt bij de samenstelling van de micromammaliafauna. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van de natuurlijke of agrarische begroeiing van de bodem.

Samenvatting

Enige braakbalgegevens worden besproken, met een kort overzicht per soort. De Kerkuil blijkt zowel in de Schelde- als Denderpolders jacht te maken op Bosspitsmuizen, de meest voorkomende prooidier in het onderzochte gebied.

Andere soorten muizen worden in een mindere mate door de Kerkuil geslagen. Vogels vormen slechts 7,02% van het kerkuilmenu.

In tabel 1 worden de prooien per gebied weergegeven.

■ Pierre Mannaert, Ringlaan 29, B.-9470 Denderleeuw.

Zomercursus in Veldstudiecentrum in Drenthe

Maandagmiddag 18 juli 1983 begint een cursus voor iedereen, die geïnteresseerd is in datgene wat hem/haar omringt. De cursus eindigt op vrijdagavond, vertrek heeft op zaterdag plaats. Maximaal aantal deelnemers zal dertig zijn. De zomercursus wordt gehouden in het Veldstudiecentrum te Orvelte. Het is een ideeële doelstelling. Wat men nastreeft is zo veel mogelijk mensen te helpen bij het zich bewust worden van de positie (verantwoording?), die een ieder heeft in het totale aardse gebeuren. Is deze doelstelling u sympathiek dan heeft u een tweede grond om aandacht aan deze zomercursus te schenken. De inhoud van de cursus vertoont twee facetten: één die men kan omschrijven met beleven (genieten) en één die neerkomt op het opdoen (uitbreiden) van elementaire kennis. Het opdoen van kennis over planten, dieren, bodem, grondgebruik, 'lezen' van landschap en weer is zonder meer mogelijk.

De kosten bedragen f 225,— per persoon. Men slaapt op slaapzalen. Bij zeer grote belangstelling

wordt de cursus herhaald op maandag 1 augustus 1983.

Het Veldstudiecentrum 'Orvelte' (Zuideresweg 10, 9441 TZ Orvelte, 05934 - 263) heeft tot doel natuur- en milieueducatie te bevorderen en biedt onderdak aan 40 personen.

Natuurbeschermingswerkkampen van het IVN

De komende zomer organiseert het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN, vereniging ter bevordering van het milieubesef) voor jongeren tussen 15 en 25 jaar weer natuurbeschermingswerkkampen. Deze kampen worden in de zomervacaties van de scholen gehouden in een tiental natuurreservaten verspreid over heel Nederland (Aamsveen, Glanerbrug bij Enschede; Fort Kijkuit, Kortenhoeft bij Loosdrecht; Malpie bij Valkenswaard; Allardsoog, Bakkeveen; Eilandspolder bij De Rijp; Houtwiel, Veenwouden; De Wieden, Ronduite; Vlietlanden, Maasland bij Vlaardingen; Drentse Aa, Oudemolen; Rottige Meenthe, Nijetrijne bij Wollega en St. Jansberg, Mook).

Zo'n natuurbeschermingskamp begint op maandagmorgen en eindigt op zaterdag. Deelnemers een bedrag van f 25,— voor verzekering en administratiekosten. Voeding en onderdak worden door het IVN verzorgd. Meestal zijn de kampen gehuisvest in een boerenschuur, een enkele maal wordt er gekampeerd.

Nadere informatie over de kampen en opgavekaarten zijn verkrijgbaar bij het IVN, postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020-228 115.